

3. W sprawie nabożeństw pokutnych podniesiono kwestię, czy nabożeństwa faktycznie udzielają odpuszczenia grzechów powszednich — rozstrzygnięto pozytywnie wobec podtrzymywanej nauki, że spowiedzi wymagają tylko grzechy ciężkie (ks. Kosecki). Formuły deprekatywne dopiero od czasów św. Tomasza nie są uważane za sakramentalne.

4. Możliwość dostosowywania ich tekstów pozwala je odprawiać wobec konkretnych potrzeb środowiska i sytuacji uczestników (ks. Wł. Bomba).

5. Początkowo nabożeństwa pokutne będą u nas raczej stanowiły przygotowanie do sakramentu, jak przez wieki — w tym celu odprawiane — Gorzkie Żale czy Droga Krzyżowa (O. Małaczyński).

Obrady podsumował Ks. dr hab. Wacław Schenk wskazując, że rozważania nad Sakramentem Pokuty szły w 3 kierunkach: historycznym, teologicznym i praktycznym, lecz tradycyjnym. Tymczasem rzeczywistość w środowiskach miejskich brutalnie wskazuje na wielki kryzys sakramentu — i szukanie nowych dróg jest próbą opanowywania sytuacji. Jednak oglądanie się na historię pozwala weryfikować, czy mamy słuszość.

Dziękując za kompetentne i przygotowane referaty — oraz za gościnę Seminarium Poznańskiemu — na rok 1974 zapowiedział obrady w dalszym ciągu nad Sakramentem Pokuty.

Lublin

KS. WOJCIECH DANIELSKI

Ks. Wojciech Danielski

XII SEMINARIUM NAUKOWE WYKŁADOWCÓW LITURGIKI W POLSCE, KRAKÓW, 4—5 WRZEŚNIA 1974 R.

W Seminarium Wykładowców Liturgiki w Zakładach Teologicznych w Polsce, które odbyło się Seminarium Diecezji Częstochowskiej w Krakowie — wzięło udział 30 księży na zaproszonych 71.

O godz. 16 powitał zebranych Rektor gościnnego Seminarium, Ks. dr Miłostaw Kołodziejczyk. Obrady zagał Ks. doc. Wacław Schenk, dziękując gospodarzom za umożliwienie obrad; zapowiedział wspólny druk materiałów o Pokucie z obrad w 1973 i 1974 r., i wezwał do przemyślenia tematyki seminarium w 1975 r. Wygłosił też wspomnienie o ś.p. Ks. Biskupie Andrzeju Wronce, którego pogrzeb odbył się w tym dniu we Wrocławiu.

Przedwojenny wykładowca liturgii w Seminarium Arcybiskupim w Gnieźnie i Poznaniu, po wojnie administrator apostolski diecezji gdańskiej (i krótko chełmińskiej), potem wykładowca w Seminarium Tow. Chrystusowego, w końcu biskup pomocniczy i wykładowca w Seminarium we Wrocławiu, jako jeden z nielicznych posiadał przygotowanie na poziomie dorównującym liturgistom na Zachodzie. Miał za sobą studia filologii orientalnych, z czego korzystał w dyskusjach nad przekładami liturgicznymi, zasiadając w Komisji Liturgicznej Episkopatu; planował edycję *Akt Męczeństwa św. Perpetuy i Felicyty*. Brał udział w zagranicznych spotkaniach liturgistów (sprawozdania drukował w *Mysterium Christi*). Swoją zadziwiającą koncepcję teologii liturgii przedstawił w książce do dziś aktualnej i wartej nowego wydania: *Liturgia na ambonie*.

Przewodniczącymi sesji zostali: Ks. kan. dr St. Zdanowicz z Olsztyna i Ks. dr Józef Weissmann CM z Paradyża. Pierwszy referat, na temat:

Apologie w celebracji eucharystycznej jako pozasakramentalne formy pokuty — wygłosił Ks. rektor dr Bogusław Nadolski TChR z Poznania, po czym nastąpiła dyskusja: głos zabrali: ks. B. Kosecki, ks. W. Schenk i ks. St. Czerwik. Apologie są także w obecnym Mszale, choć zredukowane. Zastanawiając się nad tematem gładzenia grzechów poza sakramentem pokuty przypomnieć należy 7 „dróg odpuszczania grzechów” u Orygenesa i 10 sposobów u Kasjana, począwszy od miłości, aż po nawrócenie innego grzesznika i przebaczenie drugiemu. Zwrócono uwagę na współczesne uczulenie na „grzeszność”, unikanie nieszczerzego poczucia winy, czasem wytwarzanego dość sztucznie.

Drugi referat wygłosił Ks. dr Bolesław Margański z Tarnowa na temat: *Formy pozasakramentalnego gładzenia grzechów w Kościołach Wschodnich*. Po referacie, o godz. 18 odprawiono Mszę św. koncelebrowaną w kaplicy seminaryjnej; przewodniczył jej Ks. dr B. Kosecki. Po kolacji wznowiono obrady o godz. 20 komunikatem Ks. doc. W. Schenka o *Pokucie duchowieństwa (zarys historyczny)*.

Dyskusja dotyczyła tematyki przyszłego seminarium, które według propozycji Ks. Świerzawskiego postanowiono połączyć z sesją 100-lecia śmierci O. Prospera Guérangera, urządzaną w Krakowie w dniach 6—7 X 1975, z udziałem O. B. Neunheusera OSB z Rzymu. Spośród tematów początkowo zaproponowanych najwięcej głosów zdobyły Modlitwy Eucharystyczne. Doprecyzowanie tematyki najbardziej szczegółowe wysunęli: ks. Czerwik, ks. Świerzawski i ks. Grześkowiak: Celebracja, łączność Liturgii Słowa i Liturgii Eucharystii, obecność Chrystusa w sprawowaniu Eucharystii, Eucharystia jako posiłek, Eucharystia i eschatologia, Eucharystia a życie wewnętrzne; albo: Wieczera Pańska, Dziękczynienie, Eucharystia a Kościół, Eucharystia a życie zaangażowane w świat (aspekt antropologiczny), symbolika darów. Poza tym zespołem tematów zostały propozycje: Kulturowy i eschatologiczny charakter wycieczki Dnia Pańskiego (ks. Sobeczko), dyrektorium o Mszach z dziećmi (ks. Zdanowicz), hermeneutyka liturgiczna (ks. Nadolski).

Ks. doc. Schenk przypomniał wniosek o uzgodnienie tematyki prac dyplomowych pisanych na seminariach naukowych z liturgiki w różnych ośrodkach, sugerując podejmowanie prac zespołowych lub seryjnych, tj. na wspólnej bazie i wspólną metodą. Listę swoich tematów obiecali przesłać do sekretarza: księży profesorowie: Świerzawski, Czerwik, Nadolski, Margański, Tschuschke, Zb. Zalewski, Czaja, Sinka, Sobeczko i Rak; sekretarz na miejscu skompletuje listę prac na KULu.

Drugi dzień obrad, czwartek, rozpoczęła Msza św. koncelebrowana. Przygotowano ją zespołowo: o Najwyższym Kapłanie, z prefacją o Eucharystii i Modl. Eucharystyczną II, z czytaniem z czwartku XXII tygodnia; specjalną modlitwę powszechną przygotował ks. Wł. Głowa, specjalny akt pokutny — celebrans główny, O. Fr. Małaczyński. Homilia O. Fr. Małaczyńskiego.

Sesja rozpoczęła się o godz. 8.30, przewodniczył jej O. Fr. Małaczyński, a wraz z nim Ks. dr R. Michałek z Hówca i O. S. Zalewski CSSR. Trzeci w tych obradach referat wygłosił Ks. dr Stanisław Czerwik z Kielc i ATK, pt. *Zarys teologii sakramentu pokuty w Ordo Paenitentiae z 1974 r.*

Czwarty referat na temat *Kulturowego charakteru sakramentu pokuty* przedstawił Ks. mgr Bogdan Dziwosz z Łodzi. W dyskusji zabrakło głosu 5 księży. Ks. Czerwik zwrócił uwagę na eklezjalne aspekty młodszego brata w przypowieści o synu marnotrawnym; i na perspektywę historyczną przypowieści o robotnikach w winnicy. Ks. Nadolski wskazał na drugą stronę przemiany, która nie tylko stanowi radosny powrót, ale też negację czegoś i bolesne cięcie; ponadto wykazał, że Chrystus grzeszników

zapraszał na ucztę, co wskazuje, że dopiero Eucharystia stanowi kulminacyjny punkt pojednania. Jeszcze inne głosy wskazywały, że świętość jest dojściem do chwały Bożej (Mojżesz w obłoku, Chrystus na Taborze), w Chrystusie otrzymaliśmy pełnię kultu Bożego i samo pojednanie już jest kultem, nie dopiero do niego uzdalnia (ks. L. Balter). Ks. Czerwik przypomniał, że pełne chrześcijańskie pojęcie kultu — to odpowiedź na działanie uszczęplające: chwała Boża obiektywna — świętość udzielająca się stworzeniu — odbija się subiektywnie w człowieku przez akt kultu: lepiej mówić o liturgicznym, nie wyłącznie kultycznym charakterze sakramentu. Kościół szybko odszedł od głoszenia „czystego miłosierdzia Bożego jako jednostronnego: gdzie wtedy zadośćuczynienie Bożej sprawiedliwości? (ks. Czerwik, ks. Schenk).

Ostatnią i bardzo interesującą wypowiedzią był komunikat ks. dr Władysława Kowalaka SVD, przez który włączyliśmy do naszego wielostronnego ujęcia aspekt porównawczy: *Obrzędy oczyszczające w afrykańskich kultach synkretycznych*.

Po jego wypowiedzi padło jedynie pytanie o pewność co do zapożyczeń z chrześcijaństwa, gdyż np. „naprawa porządku” czy „woda żywa” są archetypami we wszystkich religiach. Odpowiedź poszła po linii stwierdzenia, że w okresie misjonowania Afryki nie tylko chrześcijańskie rytury odeszły już od archetypów (chrzest nie był już kąpielą), ale i nie dokonały akomodacji, stąd nastąpiła spontaniczna, choć niewłaściwa akomodacja, znamienne jednak, że tym ludom bliższy jest Stary Testament i Duch Prawa.

Niezbędnym elementem seminariów naukowych liturgistów stały się komunikaty O. Fr. Małaczyńskiego. Tym razem również dowiedzieliśmy się, że III tom Lekcjonarza (czas zwykły do niedz. XVII) jest złożony do druku, IV — gotowy, ale opóźni się z powodu opóźnień w przydziale papieru; z tego powodu mogą się opóźnić Bierzmowanie i Pogrzeb. Na przyszły rok czeka Namaszczenie Chorych, którego przekład jest jeszcze przed adiustacją. Do Sakramentu Pokuty przekładu dokonano: wstęp — O. Małaczyński, tekstów — Sandomierz; Kalendarz dla Polski jest już w trzeciej ocenie Konferencji Plenarnej; ma być zatwierdzony tej jesieni, pilny ze względu na układ Lekcjonarza.

Z Wydawnictw KUL zakomunikowano o wydaniu „Liturgiki ogólnej i I tomu „studiów z dziejów liturgii w Polsce”; co do Encyklopedii — to po ukazaniu się I tomu dalsze będą się ukazywać co 2 lata, przyspieszenie zależeć będzie tylko od tempa pracy autorów: aktualnie rozsyła się zamówioną na literę „E”.

Podsumowując obrady, Ks. doc. W. Schenk podziękował gościnnemu Seminarium Częstochowskiemu, z referentów szczególnie ks. Kowalakowi za wyprowadzanie naszego myślenia poza ramy europejskie i szkolno-teologiczne.

Lublin

KS. WOJCIECH DANIELSKI